

ספר קהלת

ערך אריה טוכפלד. www.faithbit.org.il 18/11/2017

א	א	דבְרֵי קֹהֶלֶת בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם.	
א	ב	הֵבֵל הֶבְלִים אָמַר קֹהֶלֶת הֵבֵל הֶבְלִים הַכֹּל הֶבֵל. [ספורנו] הנה כל מחודש בלתי מכוון אל תכלית נאות (מחטיא את המטרה) למעלת חידושו יקרא "הבל". והדבר מהם אשר תכליתו יותר גרוע יקרא "הבל הבלים", כמו שיקרא יותר קדוש "קודש קודשים". [שבת קי"ט/ב] אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל (פיהם של) תינוקות של בית רבן. [רש"י] קהלת קורא תגר ואומר על כל יציר' שבעת ימי בראשית שהכל הבל של הבלים הוא.	
א	ג	מֶה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׂיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ?	
א	ד	דֹּר הַלֶּךְ וְדֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֲמֻדָתָהּ. [תה' קמד ד'] "אדם להבל דמה ימיו כצל עובר".	
א	ה	וְזֶרַח הַשָּׁמֶשׁ וְכַאֲשֶׁר הַשָּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שְׂוֹאֵף זֹרַח הוּא שָׁם.	שמש
א	ו	הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן סוֹבֵב סִבָּב הוֹלֵךְ הָרוּחַ וְעַל סְבִיבֹתָיו שָׁב הָרוּחַ.	רוח
א	ז	כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא אֶל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְכִים שָׁם הֵם שָׁבִים לְלִבָּתָהּ.	מים
א	ח	כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים [דב' ו' ז'] "ודברת במ" [יומא י"ב/ב] במ (בדברי תורה) יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים [רש"י] שיחת הילדים וקלות ראש... עשה אותן קבע ואל תעשם עראי.	
		לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר	[יומא י"ב/ב] עובר בלאו [רש"י] אין לו רשות.
		לֹא תִשָּׁבַע עֵינֶיךָ לְרֵאוֹת	
		וְלֹא תִמְלֵא אֶזְנוֹךָ מִשְׁמַעַ	
א	ט	מֶה שִׁהְיֶה הוּא שִׁהְיֶה וּמֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁנַּעֲשֶׂה וְאֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.	
א	י	יֵשׁ דְּבַר שֶׁיֵּאמַר רָאָה זֶה חֵדֶשׁ הוּא כְּכֹר הָיָה לְעֹלָמִים אֲשֶׁר הָיָה מְלֻפְּנָנוּ. [רבה וי' כב א] ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כלן נאמר למשה בסיני שנאמר "יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא" חבירו משיב עליו "כבר היה לעולמים"...	
א	יא	אֵין זְכוּרוֹן לְרֵאשִׁינִים. [יש' מח יב] "אני הוא אני ראשון אף אני אחרון". גַּם לְאַחֲרֵינִים שִׁהְיֶה לֹא יִהְיֶה לָהֶם זְכוּרוֹן עִם שִׁהְיֶה לְאַחֲרֵינָהּ.	
א	יב	אֲנִי קֹהֶלֶת הֵייתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם.	
א	יג	וְנִתְתִּי אֶת לְבִי לְדָרוֹשׁ וְלַתּוֹר בְּחֻמְכָּה עַל כָּל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם הוּא עֲנִין רַע נִתָּן אֱלֹהִים לְבִנְיָ הָאָדָם לְעֲנוֹת בּוֹ.	[ברי' ו' ה'] "וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום". [ברי' ח כא] "כי יצר לב האדם רע מנעריו". [תחי' קא ד] "לבב עקש יסור ממני רע לא אדע". [סנהדרין קא/א] חביבין יסורין. [תענית ח/א] כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם.
א	יד	רְאִיתִי אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְהִנֵּה הַכֹּל וְרֵעוֹת רוּחַ.	
א	טו	מִעֲנָתָהּ לֹא יוּכַל לְתַקֵּן וְתִסְרֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת.	
א	טז	דְּבָרַי אֲנִי עִם לְבִי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הַגְדַּלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי חֻמְכָּה עַל כָּל אֲשֶׁר הָיָה לְפָנַי עַל יְרוּשָׁלַיִם וְלְבִי רָאָה הַרְבֵּה חֻמְכָּה וְנָדַעַת.	[מלכים א ה ט, יא] "ויתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד... ויחכם מכל האדם..."
א	יז	וְאֶתְנֶה לְבִי לְדַעַת חֻמְכָּה וְשִׁכְלוֹת וְדַעַת הַלְלוֹת וְשִׁכְלוֹת יְדַעְתִּי שְׁגָם זֶה הוּא רַעְיוֹן רוּחַ.	
א	יח	כִּי בָרַב חֻמְכָּה רַב כְּעַס וְיֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מְכָאוֹב. [דנ' יב ד] "לשטטו רבים ותרבה הדעת".	
א	יט	אֲמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי לָכֶה נָא אֲנַסְכָּה בְּשִׁמְתָהּ וּרְאָה כְּטוֹב	

		והנה גם הוא הכל.		
⊖		לשחוק אמרתי מהולל ולשמה מה זה עשה?	ב	ב
⊖		תרתי בלבי למשוך בינו את בשרי ולפי נהג בחכמה ולאחז בסבלות עד אשר אראה אי זה טוב לבני האדם אשר יעשו תחת השמים מספר ימי חייהם.	ג	ב
⊖		הגדלתי מעשי בניתי לי פתים ונטעתי לי כרמים.	ד	ב
⊖		עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי.	ה	ב
⊖		עשיתי לי ברכות מים להשקות מהם יער צומח עצים.	ו	ב
⊖		קניתי עבדים ושפחות ובני בית הנה לי גם מקנה בקר וצאן הרבה הנה לי מכל שהיו לפני בירושלים.	ז	ב
⊖		פנסתי לי גם כסף וזהב וסגלת מלכים והמדינות עשיתי לי שרים ושרות ותענגות בני האדם שדה (שדות).	ח	ב
⊖		וגדלתי והוספתי מכל שהנה לפני בירושלים אף חכמתי עמדה לי.	ט	ב
↑ ⊙		וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מכל שמחה כי לבי שמח מכל עמלי וזה היה חלקי מכל עמלי.	י	ב
↓		ויפניתי אני בכל מעשי שעשו ידי ובעמל שעמלתי לעשות והנה הכל הכל ורעות רוח ואין יתרון תחת השמש.	יא	ב
⊖		ויפניתי אני לראות חכמה והוללות וסבלות "סבלות" [יסוד] טפשות, בערות. [רש"י] הוא הרשע.	יב	ב
↑ ↓	החכם והכסיל	כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו? [איוב כז יז] "רשע... יכין וצדיק ילבש...".	יג	ב
↑		וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסבלות ביתרון האור מן החשך.	יד	ב
↓		החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך		
☠		וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם. ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יתר? ודברתי בלבי שגם זה הכל.	טו	ב
⊖ ☠		כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם בשכר הימים הבאים הכל נשכח. אולם, אצל החכם [רש"י] [יר' ב ב] "זכרתי לך חסד נעוריי". [משי' ז יז] "זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקבו".	טז	ב
⊖		[תהי מט יא] "כי יראה חכמים ימותו יחד כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחריים חילם".		
☠		ואיך ימות החכם עם הכסיל? ישנאתי את החיים כי רע עלי המעשה שנעשה תחת השמש כי הכל הכל ורעות רוח.	יז	ב
⊖		ישנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש שאניחנו לאדם שיהיה אחרי.	יח	ב
⊖ (כל אדם שיקרא דבריו)		ומי יודע החכם יהיה או סכל וישלט בכל עמלי שעמלתי ושחכמתי תחת השמש גם זה הכל.	יט	ב
⊖		נסבותי אני ליאש את לבי על כל העמל שעמלתי תחת השמש.	כ	ב
⊖		כי יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון ולאדם שלא עמל בו יתגנו חלקו. גם זה הכל ורעה רבה.	כא	ב

⊖			כב	ב	כי מה הוה לאדם בכל עמלו וברעיון לבו שהוא עמל תחת השמש?
⊖			כג	ב	פי כל זמיו מכאבים וכעס ענינו גם בלי לה לא שכת לבו. גם זה הכל הוא.
[ג יג]			כד	ב	אין טוב באדם שיאכל ושתה וראה את נפשו טוב בעמלו? גם זה ראיתי אני פי מיד האלהים היא.
↓			כה	ב	פי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני!
↑			כו	ב	פי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ונדעת ושמחה
↓		[רש"י] אחד מן ההבלים שנתנו לבריות שהם עמלים ואחר נוטל.			ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים גם זה הכל ורעות רוח
↻		[סנהדרין קא/א] כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאי [משי טו כג] "ודבר בעתו מה טוב". [רמב"ן ברי א לא] כי הרע צריך בקיום הטוב, כענין שנאי "לכל זמן ועת...".		א	לכל זמן ועת לכל תפיז תחת השמים.
				ב	עת ללדת ועת למות
				ג	עת לטעת ועת לעקור נטוע.
				ג	עת להרוג ועת לרפוא
				ד	עת לפרוץ ועת לבנות.
				ה	עת לבכות ועת לשחוק
				ו	עת ספוד ועת רקוד.
		[רש"י] בחורי ישראל מושלכים [איכה ד א] "תשתכנה אבני קדש". "ועת כנוס" אותם מן הגולה [זכ"ט טז] "והושיעם ה' אלהים ביום ההוא כצאן עמו כאבני נור מתנוססות על אדמתו".		ה	עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים
				ו	עת לחבוק ועת לרחק מתבק.
				ז	עת לבקש ועת לאבד
				ח	עת לשמור ועת להשליך.
				ט	עת לקרוע ועת לתפור
		[זבחים קט"ב] כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שנאמר [וי ג] "יידם אהרן". וכן בדוד הוא אומר [תהי לו ז] "דום לה' והתחולל לו" אע"פ שמפיל לך חללים חללים את שתוק. וכן בשלמה הוא אומר "עת לחשות ועת לדבר" פעמים ששוקל ומקבל שכר על השתיקה פעמים מדבר ומקבל שכר על הדבור... .		ח	עת לחשות ועת לדבר.
				ט	עת לאהיב ועת לשנא
				י	עת מלחמה ועת שלום.
			ט	ג	מה יתרון העושה (רע) באשר הוא עמלו?
⚙			י	ג	ראיתי את הענין [רש"י] מנהג) אשר נתן אלהים לבני האדם לענות בו [רש"י] להתנהג.
😊			יא	ג	את הכל עשה יפה בעתו (סדר) גם את (חכמה, שכל) העולם נתן בלבם (של בני האדם)
⊙		[רש"י] עקר הענין יום מותו. [איוב יא ז] "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא". [יש"מ כח] "לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו". [תהי קמה ג] "ולגזלתו אין חקר".			מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף.
↑			יב	ג	ידעתי פי אין טוב בם (בהיים) כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו.
[ב כד].			יג	ג	וגם כל האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל עמלו מתת אלהים היא.
↑			יד	ג	ידעתי פי כל אשר יעשה האלהים הוא יקנה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו.
↻			טו	ג	מה שיקנה פבר הוא ואשר להיות פבר הנה
↓					והאלהים יבקש את נרדף. [רש"י] ליפרע מן הרודף לפיכך [ט] מה יתרונו של עושה הרעה באשר הוא עמלו? הרי סופו להשתלם (להענש).
⊖			טז	ג	ועוד ראיתי תחת השמש

			מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע.		
ג	יז	אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים כי עת לכל הפיץ ועל כל המעשה שם.			א
ג	יח	אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לברם האלהים ולראות שהם בהמה המה להם.			ב
ג	יט	כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אהד להם כמות זה פן מות זה ורוח אהד לכל. ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל.	[תפילה - סדר הקרבנות] לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא כבודך. [תהי' פב ו-ז] "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו". [בר' ג ז] "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם..."		ג
ג	כ	הכל הולך אל מקום אהד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר.			ד
ג	כא	מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה? ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ?			ה
ג	כב	וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו, כי הוא חלקו. כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו. [רש"י] "כי הוא חלקו" - יגיע כפיו הוא החלק הניתן לו משמים ובו ישמח. "כי מי יביאנו" - לראות לאחר שמת במה שיהיה לבניו אם יצליחו גם הם בעושר שאסף הוא והניח להם או לא יצליחו.			ו
ד	א	ושבתי אני נאראה את כל העשקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשקים נאין להם מנחם ומיד עשקיהם כח נאין להם מנחם.			ז
ד	ב	ושבחתי אני את המתים שפכר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנה (עדיין).			ח
ד	ג	וטוב משניהם את אשר עדן (עדיין) לא היה אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש.	[עירובין יגב] נוה לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. [תהי' פט מח] "על מה שוא בראת כל בני אדם".		ט
ד	ד	וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח.	[בייב כא/א] קנאת סופרים תרבה חכמה. [בביר ט ז] שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד ולא נשא ונתן וכן שלמה אומר [קהלת ד] "כי היא קנאת..."		י
ד	ה	הכסיל חבק את ידיו ואכל את בשרו.			יא
ד	ו	טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח.			יב
ד	ז	ושבתי אני נאראה הבל תחת השמש.			יג
ד	ח	יש אהד נאין שני גם בן ואח אין לו נאין קץ לכל עמלו גם עינו לא תשבע עשר. ולמי אני עמל? ומחסר את נפשי מטובה? גם זה הבל וענין רע הוא.	[רש"י] "יש אחד ואין שני" - יש לך אדם שעושה דבריו ביחודי. גם בן ואח אין לו - (1) אם ת"ח הוא - אינו קונה לו תלמיד. שהוא כבן ולא חבר שהוא כאת. (2) ואם רווק הוא - אינו נושא אשה להיות לו כאח לעזר ולהוליד בן. (3) ואם סוחר הוא - אינו קונה לו שותפים ויצא לדרך יחודי. "ואין קץ לכל עמלו" - יגע בגירסא. ואם סוחר הוא - עמל בפרקמטיא. "גם עינו לא תשבע עושר" - לא יהא שבע בטעמי תורה, שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו, ולענין הממון רודף תמיד אחר הממון. "ולמי אני עמל" - מאחר שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים.		יד
ד	ט	טובים השנים מן האהד אשר יש להם שכר טוב בעמלם.			יז
ד	י	כי אם יפלו - האהד יקים את חברו נאילו האהד שיפול - נאין שני להקומו.			יח
ד	יא	גם אם ישפכו שנים וחס להם ולאהד איך יחס?			יט
ד	יב	ואם יתקפו האהד השנים יעמדו נגדו והחוט המשלש לא במהרה ינתק.			כ

↓	⚙			טוב ילד מספן נחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להנהר עוד.	ד	יג
	⊗			כי מבית הסורים יצא למלך כי גם במלכותו נולד רש.	ד	יד
	⊗			ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני אשר יעמד תחתיו.	ד	טו
↓				אין קץ לכל העם לכל אשר היה לפניו גם האחרונים לא ישמחו בו כי גם זה הכל ורעיון רוח.	ד	טז
↑				שמר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים וקרוב לשמע	ד	יז
↓				מתת הפסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע.		
			[רש"י] שיחטא ויביא קרבן. [רש"י] אין הכסיל מבין שהוא עושה רע לעצמו.			
↑		מעט דיבור	[אבות א יז] וכל המרבה דברים, מביא חטא. [ברכות סא/א] לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה.	אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על פן יהיו דבריך מעטים.	ה	א
↓				כי בא החלום ברב ענין וקול פסיל ברב דברים.	ה	ב
↑			נדר	כאשר תדר נדר לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בפסילים את אשר תדר שלם. טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם.	ה	ג
↓				אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידך.	ה	ד
↑				כי ברב חלמות והכלים ודברים הרבה [רש"י] לפרוש מאת ה' כי (אלא) את האלהים ירא.	ה	ו
↓				אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ (חפצו של/השגחת ה'). כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם.	ה	ז
↑				[יר' א א] "מדוע דרך רשעים צלחה".		
		יש השגחת ה'				
↓				ויתרון ארץ בכל הוא (היתרון יתהפך) מלך רשע לשדה נעבד (יתרושש).	ה	ח
↓			[רבה קהלת] אין אדם יוצא מן העולם והצי תאותו בידו.	אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון (עבדים ושפחות) לא (תהיה לו) תבואה גם זה הכל. [מצודות] כי אין מהראוי לבזבז ביותר.	ה	ט
↓				ברכות הטובה רבו אוקליה ומה בשרון לבעליה? כי אם ראות עיניו.	ה	י
		שינה		מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל. והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון.	ה	יא
↓				[רש"י] כעשרו של קרה שעל ידי כן נתגאה וירד לשאול. [מצודות] כי אנשים מתקנאים בו ומלשינים עליו. [אהבת ישראל - ג] הנה ידוע שהקב"ה נותן עושר לאדם בשני אופנים, או משום שגלוי וידוע לפניו שהוא איש טוב ורחמן, ובעשרו שיתן לו ה' יתברך יעשה טוב וחסד עם עניים ומרי נפש, והוא בתור גזבר על העושר שנתן לו הקב"ה בעד העניים, ואופן זה הוא לטובתו של האדם. ויש לפעמים עושר שמור לבעליו לרעתו, והיינו משום שהאדם מלא עונות וחטאים, וגם עשה איזה מצות, ולפיכך	ה	יב

		הקב"ה משלם לו שכר מצותיו בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא, וסוף הדבר שיכלה עשרו בענין רע, ואופן זה הוא לרעתו של האדם.		
↓		וְאָבָד הָעֶשֶׂר הֵוא בְּעֵינֵי רַע וְהוֹלִיד בֶּן נְאִין בְּיָדוֹ מְאוּמָה.	ה	יג
↓		כְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לְלֶכֶת כְּשָׂבָא וּמְאוּמָה לֹא יֵשֵׂא בְּעַמְלוֹ שִׁילָךְ בְּיָדוֹ.	ה	יד
↓		וְגַם זֶה רַעָה חוֹלָה כָּל עֲמַת שָׂבָא כֵּן יִלָּךְ. וּמָה יִתְרוֹן לוֹ שִׁיעֲמַל לְרוּחַ? וְכַעַס הַרְבֵּה וְחֲלִי וְקִצְף.	ה	טו
↓		וְגַם כָּל יָמָיו בְּחֶשֶׁךְ יֹאכַל וְכַעַס הַרְבֵּה וְחֲלִי וְקִצְף.	ה	טז
☺	גשמיות ועמל שמחה מתת אל.	הִנֵּה אֲשֶׁר רְאִיתִי אֲנִי טוֹב אֲשֶׁר יָפָה לְאָכּוֹל וְלִשְׂתוֹת וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכָל עֲמָלוֹ שִׁיעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ מְסַפֵּר יָמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי הוּא חָלָקוֹ.	ה	יז
☺		וְגַם כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים עֶשֶׂר וּנְכֹסִים וְהַשְׁלִיטוֹ לְאָכַל מִמֶּנּוּ (וְהוּא מִצְלִיחַ לְשִׁלוֹט עַל כֹּסֶפּוֹ) וְלִשְׂאוֹת אֶת חָלָקוֹ [מִצְדוֹת] וְלִתַּת אֶת חָלָקוֹ לְמִישֵׁהוּ אַחֵר. וְלִשְׂמַח בְּעַמְלוֹ [מִצְדוֹת] שֶׁלֹּא יִרְאֵה לְבָבוֹ בְּתִיתוֹ מִהָעוֹשֶׂר שֶׁקִּיבֵץ בְּעַמְלוֹ. זֶה מִתַּת אֱלֹהִים הִיא [סְפוּרָנוּ] שׁוֹה יִקְרָה לְמַעַט.	ה	יח
↑		כִּי לֹא הַרְבֵּה יִזְכֹּר אֶת יָמֵי חַיָּיו [מִצְדוֹת] חַיָּיו קִצְרִים. כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנֶה (מַעֲיֵד) בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ (מַעֲשִׂיו שֶׁהוּא שִׂמַח בְּעַמְלוֹ. וְלִכֵּן יֵשׁ לְנַהוֹג כֵּךְ).	ה	יט
↓		יֵשׁ רַעָה אֲשֶׁר רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְרַבָּה הִיא עַל הָאָדָם.	ו	א
↓		אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לוֹ הָאֱלֹהִים עֶשֶׂר וּנְכֹסִים וְכָבוֹד וְאִינְנוּ חֹסֵר לְנַפְשׁוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִתְאַנֶּה וְלֹא יִשְׁלִיטֵנוּ הָאֱלֹהִים לְאָכַל מִמֶּנּוּ (נִכְסָיו שׁוֹלְטִים עָלָיו) כִּי אִישׁ נִכְרִי יֹאכְלֵנוּ (יֹאבֵד אֶת נִכְסָיו) זֶה הִבֵּל וְחֲלִי רַע הוּא.	ו	ב
↓		אִם יוֹלִיד אִישׁ מְאָה (הַרְבֵּה יִלְדִים) וְשָׁנִים רַבּוֹת יִחְיֶה וְרַב שִׁיחָיו יָמֵי שָׁנָיו (יֹאדִיךְ יָמִים) וְנַפְשׁוֹ לֹא תִשָּׁבַע מִן הַטּוֹבָה וְגַם קְבוּרָה לֹא הִיְתָה לוֹ [מִצְדוֹת] כִּי חֵית הַשָּׂדֶה אֲכָלְתָּהּ. אֲמַרְתִּי טוֹב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל. (אִישָׁה שֶׁהִפִּילָה עוֹבֵר)	ו	ג
↓		כִּי בִהְבֵּל בָּא (הַנֶּפֶל) וּבְחֶשֶׁךְ יִלָּךְ וּבְחֶשֶׁךְ שָׁמוֹ יִכְסֶה.	ו	ד
↓		וְגַם שָׁמַשׁ לֹא רָאָה וְלֹא יָדַע נַחַת לְזֶה מְזֶה. (לֹא יָדַע מֶה זֶה טוֹבַת הַנָּהָה מִהַחַיִּים)	ו	ה
↓	[ג] עדיף הנפל.	וְאֵלּוֹ חֲזָה אֶלֶף שָׁנִים פְּעָמִים וְטוֹבָה לֹא רָאָה? הֲלֹא אֵל מְקוֹם אֶחָד הַכָּל הוֹלֵךְ.	ו	ו
↻		כִּי עֲמַל הָאָדָם לְפִיָּהוּ (כְּדִי לְאָכּוֹל) וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלָא. (תַּכְרַת, לִכֵּן צָרִיךְ לִזְכוֹת גַּם אֶת הַנֶּפֶשׁ)	ו	ז
↑		כִּי מָה יוֹתֵר לְחַכְמָה מִן הַכְּסִיל? מָה לְעֵנִי יוֹדַע לְהִלָּךְ נִגְדַת הַחַיִּים? (אִם אֵינּוּ יוֹדַע לְהַבִּין אֶת הָעֵנִי - מָה חֹסֵר לוֹ וְלִתַּת לוֹ)	ו	ח
↑		טוֹב מִרְאֵה עֵינַיִם מִהִלָּךְ נֶפֶשׁ (אִם הִיא רּוֹאֵה לֹאן הִיא הוֹלֶכֶת כְּשֶׁהָאָדָם נִפְטָר מִהָעוֹלָם). וְגַם זֶה הִבֵּל וְרַעוּת רּוּחַ. (כִּי אִם הִיא יוֹדַע מִמֶּשׁ, אִזּוֹ הִיא עוֹבֵד אֶת ה' עַל מַנַּת לְקַבֵּל פֶּרֶס וְלִהְנַצֵּל מִן הָעוֹשֶׁשׁ)	ו	ט
		מָה שִׁחָה כְּבֹר נִקְרָא שָׁמוֹ וְנוֹדַע אֲשֶׁר הוּא אָדָם וְלֹא יוֹכַל לְדַוֵּן עִם שְׂתַקִּיף מִמֶּנּוּ. כִּי יֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה מְרַבִּים הִבֵּל מָה יוֹתֵר לְאָדָם.	ו	י
		כִּי מִי יוֹדַע מָה טוֹב לְאָדָם בְּחַיִּים? מְסַפֵּר יָמֵי חַיָּיו הִבֵּלוֹ וְנִעֲשֶׂם כְּצֵל אֲשֶׁר מִי יִגִּיד לְאָדָם מָה יִהְיֶה אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ?	ו	יב
↑		טוֹב שֵׁם מִשָּׁמוֹ טוֹב.	ו	א

⊖		[זוהר א צח/א] נשמתו של צדיק מתאווה אימתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל, כדי להתענג בעולם הבא. מאידך אמר דוד: [תה' ל' י] "מה בצע בדמי ברדתי אל שֶׁחַת היֹדֵךְ עֵפֶר היִגִיד אֶמְתֵךְ?".	יְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַנְּדָוָה.		
⊖		[יר' כב י] "אל תבכו למת...".	טוב לְלֶכֶת אֶל בַּיִת אֲבֵל מְלֶכֶת אֶל בַּיִת מְשֻׁתָּה בְּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם נִחְיֵי יָתֵן אֶל לְבוֹ.	ב	ז
[ט] 😞			טוב כַּעַס מְשֻׁחָק כִּי בְרַע פְּנִים יֵיטֵב לֵב.	ג	ז
↑ ⊖			לב חֲכָמִים בְּבַיִת אֲבֵל	ד	ז
↓			וְלֵב כְּסִילִים בְּבַיִת שְׂמֻחָה.		
↑			טוב לְשִׁמְעַ גְּעֵרַת חֲכָם	ה	ז
↓			מֵאִישׁ שִׁמְעַ שִׁיר כְּסִילִים.		
↓		[א"צ - השמחה] ואין ראוי לאיש משכיל להרבות בשחוק, כי עם השחוק משתפת דעת קלה.	כִּי כָקוֹל הַסִּירִים תַּחַת הַסִּיר כֵּן שְׂחֹק הַכְּסִיל נִגְמַם זֶה הַבָּל.	ו	ז
↓			כִּי הַעֲשֵׂה יְהוֹלִיל חֲכָם וַיֵּאבֵד אֶת לֵב מִתְּנָה.	ז	ז
↑			טוב אַחֲרֵית דְּבַר מְרֵאשִׁיתוֹ	ח	ז
	כעס	[אבות ד א] איזהו גבור? הכובש את יצרו.	טוב אַרְךָ רוּחַ [רש"י] אינו ממחר לריב) מְגַבֵּה רוּחַ.		
[ג] ↑ 😞		[פסחים ק"ג/ב] שלשה הקב"ה אוהבן: מי שאינו כועס, ... [נדרים כ"ב] כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו... משכח תלמודו ומוסיף טיפשות... [משלי יג טז] "וכסיל יפרוש אולת" ... בידוע שעונותיו מרובין מזכותיו שנא' [משלי כט כב] "איש אף יגרה מדון ובעל חמה רב פשע" ... ינוח.	אל תִּבְהַל בְּרוּחְךָ לְכַעֲסוֹס	ט	ז
↓			כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יִנוּחַ.		
↓			אל תֵּאמַר מָה הִיא שְׂהִימִים הָרֵאשִׁימִים הֵיוּ טוֹבִים מֵאַלֶּה	י	ז
↑	חכמה		כִּי לֹא מִחֲכָמָה שְׂאֵלְתָּ עַל זֶה. טוֹבָה חֲכָמָה (יחד) עִם נִחְלָה (ממון)	יא	ז
↑			וַיִּתֵּר לְרֵאֵי הַשְּׂמִישׁ.		
↑			כִּי בְצַל חֲכָמָה בְּצַל הַכֶּסֶף וַיִּתְרוֹן דַּעַת חֲכָמָה תַּחֲזִיהַ בְּעֵלְיָהּ.	יב	ז
⊖	קטנות האדם		רְאֵה אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי מִי יוֹכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָשָׂהוּ.	יג	ז
			בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַם אֶת זֶה לַעֲמַת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל דְּבַרְתָּ שְׁלֹא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה.	יד	ז
⊖			אֶת הַכֹּל רְאִיתִי בְיַמֵּי הַבְּלִי	טו	ז
⊖			יֵשׁ צַדִּיק אֲבֵד בְּצַדְקוֹ		
⊖			וַיֵּשׁ רָשָׁע מְאָרִיךְ בְּרַעְתּוֹ.		
[כ] ↑		[ירושלמי נדרים כ"א] לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים.	אל תהי צַדִּיק הַרְבֵּה (מחמיר אפילו עם דברים שאינם מצווים בתורה) נֶאֱלָ תִתְחַכֵּם יוֹתֵר לְמָה תִשׁוּמֵם.	טז	ז
↑					
⊖					
↓			אל תִּרְשָׁע הַרְבֵּה נֶאֱלָ תְהִי סָכָל לְמָה תִּמְוִית בְּלֹא עֵתְךָ.	יז	ז
↑	דרך אמצעית	[אבות ב ב] יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עֵוֶן.	טוב אֲשֶׁר תִּאָחַז בְּזֶה נִגְמַם מִזֶּה אֶל תַּנַּח אֶת יַדְךָ	יח	ז
↑			כִּי יִרָא אֱלֹהִים		
😊			יִצְא אֶת כְּלָמָם.		
↑	חכמה		הַחֲכָמָה תַּעֲזֹ לְחֲכָם מַעֲשֵׂהָ שְׁלִיטִים אֲשֶׁר הֵיוּ בְּעִיר.	יט	ז
[טז]		[משי כד טז] "כי שבע יפול צדיק וקם". [גיטין מג"א] אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן. [נח' יד יז] "... נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם...".	כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בְּאַרְצוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא.	כ	ז

↑	קללה	אבק לשון הרע	גם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ אֵל תִּתֵּן לָבֶךְ אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע אֶת עִבְדְּךָ מִקְלָלְךָ.	ז	כא
☹			כִּי גַם פְּעָמִים רַבּוֹת יִדַּע לָבֶךְ אֲשֶׁר גַּם אֶתָּה קָלַלְתָּ אֲחֵרִים.	ז	כב
⚙	חכמה		כָּל זֶה נִסִּיתִי בַּחֲכָמָה אֲמַרְתִּי אֲחֻכְמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי.	ז	כג
⊙		[תה' קלט ו] "פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה". [איוב כח יב-יג, כ-כא] "והחכמה מאין תמצא? ואי זה מקום בינה? לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים".	רְחוּקָה מֵה שְׁהִיָּה וְעִמָּךְ עִמָּךְ מִי יִמְצָאנוּ?	ז	כד
⚙			סְבוּתִי אֲנִי וְלִבִּי לְדַעַת וְלִתּוֹר וּבִקְשׁ חֲכָמָה וְחֻשְׁבוֹן וְלִדְעַת רִשְׁעִי כִּסְלִי וְהַסְכְּלוֹת הוֹלְלוּת.	ז	כה
☹	אשה	[מש' יח כב] "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה". [סנהדרין צז/א] שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב.	וּמוֹצֵא אֲנִי מֵר מִמְּנוֹת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוּדִים וְחֲרָמִים לְפָנֶיהָ אֲסוּרִים יָדֶיהָ	ז	כו
↑			טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמְּנָה		
↓			וְחוּטָא יִלְכָד בָּהּ.		
⚙			רְאֵה זֶה מְצֵאתִי אֲמָרָה קִהַלְתָּ אַחַת לְאַחַת לְמִצְאָה חֻשְׁבוֹן.	ז	כז
☹	אשה	[אבות ה טז] אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, זו אהבת דויד ויהונתן.	אֲשֶׁר עוֹד בִּקְשָׁה נִפְשִׁי וְלֹא מְצֵאתִי אָדָם אֲחָד מֵאֵלֶּף מְצֵאתִי, וְאִשָּׁה בְּכָל אֵלֶּה לֹא מְצֵאתִי.	ז	כח
↑			לְבַד רְאֵה זֶה מְצֵאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה (בני האדם שלא הולכים בדרך האמצע) בְּקִשּׁוֹ חֻשְׁבוֹנוֹת (לנטות לקיצוניות) רַבִּים.	ז	כט
↓					
↑	גדולת החכמה		מִי כִּהְחַכְמָה וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבָרָה?	ח	א
		[שמ' לד לה] "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה".	חֲכָמַת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו וְעַז פָּנָיו יִשָּׂא.		
↑	מנהג כלפי המלך		אֲנִי (אומר לד) פִּי מְלֶךְ (בשר ודם) שְׁמוֹר וְעַל דְּבַרְתָּ שְׂבוּעַת אֱלֹהִים (בכפוף למצוות התורה).	ח	ב
↑			אֵל תִּבְהַל מִפְּנֵיו - תִּלְךְ (תתחמק) אֵל תִּעַמַּד בְּדָבָר רָע כִּי כָל אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יַעֲשֶׂה (ימצא אותך).	ח	ג
	מנהג המלך		בְּאֲשֶׁר דָּבַר מְלֶךְ שְׁלוֹטוֹן וּמִי יֹאמֵר לוֹ מֵה תַעֲשֶׂה?	ח	ד
☺ ↑			שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דְּבַר רָע	ח	ה
⚙ ↑			(ושיש) וְעַת וּמִשְׁפָּט - יִדַּע לֵב חָכֵם.		
⚙	[ג א]		כִּי לְכָל חַפֵּץ יֵשׁ עֵת וּמִשְׁפָּט	ח	ו
☹			כִּי רַעַת הָאָדָם רַבָּה עֲלָיו.		
⊙			כִּי אֵינְנוּ יוֹדְעֵי מַה שְׁהִיָּה כִּי בְּאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יִגִּיד לוֹ?	ח	ז
			אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ (בחיים) לְכָלוֹא אֶת הָרוּחַ וְאֵין שְׁלוֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת	ח	ח
		[רש"י] של שום מלך ניכר ביום מותו.			
		[רש"י] זו לאמר אשלה בני או עבדי במקומי.	וְאֵין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעִי אֶת בְּעָלָיו (ה).		
⚙			אֶת כָּל זֶה רְאִיתִי וְנָתַן אֶת לִבִּי לְכָל מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ.	ח	ט
↓ ☹	רשע וטוב לו		וּבָכֹן רְאִיתִי רִשְׁעִים קְבָרִים וְנָבְאוּ וּמִמְקוֹם קְדוֹשׁ יִהְלָכוּ (מצודות) הַצַּדִּיקִים וַיִּשְׁתַּכַּחוּ בַעֲבִיר אֲשֶׁר בָּן עָשׂוּ	ח	י

		גם זה הבל.		
☹️		[א"צ - התשובה] כי רבים חושבים, בשביל שהקב"ה מאחר לפרוע מהרה	יא	ח
↓		על כן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע.		
☹️		אשר חטא עשה רע מאת (הרבה וה) ומאריך לו	יב	ח
☺️↑		כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר יראו מלפניו.		
↓	רשע	וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים.	יג	ח
☹️		יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל.	יד	ח
↑ [רש"י]		ושבתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות [רש"י] ת"ת) ולשמוח והוא ילנו בעמלו מי חיו אשר נתן לו האלהים תחת השמש.	טו	ח
☺️		כאשר נתתי את לבי לדעת חכמה ולראות את הענין אשר נעשה על הארץ כי גם ביום ובלילה שנה בעיניו איננו ראה.	טז	ח
↓ [רש"י]		וראיתי את כל מעשה האלהים	יז	ח
☹️		כי לא יוכל האדם למצוא את המעשה אשר נעשה תחת השמש בשל אשר יעמל האדם לבקש ולא ימצא וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא.		
☺️		כי את כל זה נתתי אל לבי ולבור (לברר) את כל זה אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים גם אהבה גם שנאה אין יודע האדם הכל לפנייהם.	א	ט
	קטנות האדם, אלא הוא גזרה מאת ה'!			
		הכל כאשר לכל מקרה אחד	ב	ט
		לצדיק - ולרשע לטוב ולטהור - ולטמא ולזבח - ולאשר איננו זבח		
↑	תשובה	כטוב פחטא הנשבע כאשר שבועה ירא.		
☹️	החיים והמתים	זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש כי מקרה אחד לכל וגם לב בני האדם מלא רע והוללות בלבכם בחייהם ואחריו אל המתים.	ג	ט
		כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון? כי ללב חי הוא טוב מן האריה המת.	ד	ט
☹️		[ברכות יח/א] אלו הצדיקים שאפילו במיתתם קרואים חיים.	ה	ט
☹️		[ילקוט שמעוני קהלת תתקפט] לאו רשעים שאפילו בחייהם נקראים מתים.		
☹️		גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם ככר אבדה וחלק אין להם עוד לעולם בכל אשר נעשה תחת השמש.	ו	ט
☺️		לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך	ז	ט
		תורה. סתרי תורה. אז מעשיך רצויים לפני ה'.		
↑		[א"צ - התשובה] מי שאינו רוצה להקדים לשוב, אולי לא יאריך ימים וימות טרם ישוב, על כן	ח	ט
		יהיו בגדיך לבנים		

		הזהיר. [שבת קנ"א].			
		ושמן על ראשך אל יחסר.			
↑		תורה = חיים. [מש' ה יח-כ] "יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך. אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד. ולמה תשגה בני בורה ותחבק חק נכריה" (זו עבודה זרה).	ראה חיים עם אשה אשר אהבת	ט	ט
		כל ימי חיי הבלך אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר אתה עמל תחת השמש.			
↑		[דבי ח יז-יח] "ואמרת בלבבך כהן ועצם ידו עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל...". [מסילת ישרים ז - ז] ... שהלכת מסור בידו מבוראו הוא הלכת בחיירי המסור לו כל ימי חייו שהוא בהם בחירי ומצוה לעשות..."	כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה	י	ט
☒		[תה' ו ו] "כי אין במות זכרך. בשאול מי יודה לך?". [תה' ל י] "... היוודך עפר היגיד אמתך?".	כי אין מעשה וחסבון ודעת וחקמה בשאול אשר אתה הלך שמה.		
⊖			שבתי וראה תחת השמש	יא	ט
☹			כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבנים עשר וגם לא לידעים חן		
☒			כי עת ופגע יקרה את כלם.		
☒			כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפורים האחזות בפח	יב	ט
		[משלי ג כה] "אל תירא מפחד פתאם ומשאת רשעים כי תבא".	בהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאם.		
⊖			גם זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא אלי.	יג	ט
			עיר קטנה ואנשים בה מעט וכא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדלים.	יד	ט
			ומצא בה איש מספן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המספן ההוא.	טו	ט
☹			ואמרת אני	טז	ט
↑			טובה חכמה מגבורה		
☹		[תה' יד ו] "עצת עני תבישו כי ה' מחסהו".	וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים.		
↑	[יב יא].	[וימא פו/א] ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו... ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו. עליו הכתוב אומר [יש' מט ג] "ואמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו... ראו כמה מקולקליו מעשיו וכמה מכוערין דרכיו ועליו הכתוב אומר [יה' לו כ] "באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו".	דבריי חכמים בנחת נשמעים	יז	ט
⬇			מזעקת מושל בכסילים.		
↑			טובה חכמה מקלי קרב	יח	ט
↓			וחוטא אַחַד יאבד טובה הרבה.		
			זבובי מנת יבאיש יביע שמן רוקם יקר מחכמה מִפְּבוֹד סְכָלוֹת מְעוֹט.	א	י
			לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו.	ב	י
↓			וגם בדרך כשסכל הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא.	ג	י
			אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח מרפא יניח חטאים גדולים.	ד	י

⊖			יש רעה ראיתי תחת השמש כשגגה שיצא מלפני השליט.	ה	י
⊖			נתן הסכל במרומים רבים ועשירים בשפל ישבו.	ו	י
⊖			ראיתי עבדים על סוסים ושרים הלכים כעבדים על הארץ.	ז	י
↓		[רש"י ע"ז כזב] "ופורץ גדר" - עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן.	הפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש.	ח	י
			מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בהם.	ט	י
			אם קקה הפרזל והוא לא פנים קלקל נחלים יגבר ויתרון הכשיר חכמה.	י	י
↓	לשון	[ערכין טז/ב] לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון?	אם ישך הנחש בלוא לחש? ואין יתרון לבעל הלשון.	יא	י
↑			דברי פי חכם חן ושפתות כסיל תבלענו.	יב	י
↓			תחלת דברי פיהו סכלות ואחרית פיהו הוללות רעה.	יג	י
↓			נהסכל ירבה דברים. לא ידע האדם מה שיהיה. ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו?	יד	י
↓			עמל הפסילים תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר.	טו	י
☺			אי לך ארץ שמלפך נער ושריך בבקר יאכלו.	טז	י
☺			אשריך ארץ שמלפך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי.	יז	י
			בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית.	יח	י
↓			לשחוק עשים להם. ויין ישמח חיים.	יט	י
↓		[רש"י] אם אין כסף אין סעודה לפיכך לא יתעצל אדם מן המלאכה כדי שיהא לו מה להוציא.	והכסף יענה את הכל.		
	אל תקלל	[ויל יט יד] "לא תקלל חרש". [אבות ב ד] ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע.	גם במדעך מלך אל תקלל ובחדרי משפךך אל תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר.	כ	י
↑		[משלי יא כד] "יש מפזר ונוסף עוד...". [משלי כח כז] "נותן לרש אין מחסור...". [תה' קיב ט] "פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד".	שלח לחמך על פני המים כי רב המים תמצאנו.	א	יא
↑	[יוסף]		תן חלק לשבעה וגם לשמונה	ב	יא
⊖			כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ.		
↻			אם ימלאו העבים גשם על הארץ וריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא.	ג	יא
↓	[ע"ז]		שמר רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור.	ד	יא
⊙			כאשר אינך יודע מה דרך הרוח כעצמים בכטן המלאה ככה לא תדע את מעשה האלהים אשר יעשה את הכל.	ה	יא
↑		[תה' כה ה] "הורעים בדמעה ברנה יקצרו".	בבקר זרע את זרעך	ו	יא

			וְלַעֲרֹב אֶל תִּנַּח יָדְךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשֹׁר הַזֶּה אוּ זֶה וְאִם שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד טוֹבִים.		
↑ ☺	[זיא]		וּמִתּוֹק הָאוֹר נוֹטֵב לְעֵינַיִם לְרֵאוֹת אֶת הַשָּׁמֶשׁ.	[ברכות נזכ] שלשה מעין העולם הבא אלו הן: שבת, שמש ותשמיש. [רש"י] שמש - חמה זורחת.	
		[רש"י] יהיה שמח בחלקו ובלבד שיזכור ימי החשך ויטיב מעשיו שינצל מהם והם ימי מיתת עולם הם ימי הרשעים.	כִּי אִם שְׁנַיִם הִרְבֵּה יִחְזֶה הָאָדָם בְּכֻלָּם יִשְׂמַח וַיִּזְכֹּר אֶת יְמֵי הַחֹשֶׁךְ כִּי הִרְבֵּה יִהְיוּ כָּל שְׂבָא הַבֵּל.		
↓		מחלוקת: [שבת סב/ב] אמר רב הונא... עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב. ריש לקיש אמר: עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים. [רש"י] עד כאן לתורה - שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך. מכאן ואילך למעשים טובים - ודע כי על כל אלה על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים.	שְׂמַח בְּחֹר בְּיָלְדוּתֶיךָ וַיִּטְיַבְךָ לִבְךָ בְּיָמֵי בְחֹרֹתֶיךָ וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ יָדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה וַיִּבְאֵךְ הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט.	[יבד]	[משנה תורה - הלכות תשובה ה ד] כלומר דע שיש בידך כח לעשות ועתיד אתה ליתן את הדין.
↑ 😡		[נדרים כב] כל הכופס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו. [משלי כט כב] "ובעל חמה רב פשע". [שם יט יט] "גדל חמה נשא ענש". [ברכות כט/ב] לא תרתח ולא תחטי. [עירובין סה/ב] בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו. [שבת קה/ב] המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפור מעותיו בחמתו יא בעיניך כעובד ע"ז. שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד. [פסחים סו/ב] כל אדם שכופס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו.	וְהִסֵּר כַּעַס מִלִּבְךָ וְהִעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרְךָ כִּי הַיְלָדוֹת וְהַשְּׁחָרוֹת הַבֵּל.	[רש"י] "והשחרות" - נערות, שראש אדם שחור בימי עלומיו. [תה' כה ז] "חטאות נעורי ופשעי אל תזכר..."	
↑		"שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה".	וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בְּיָמֵי בְחֹרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה. וְהִגִּיעוּ שְׁנַיִם אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי כֶּהֱם חֲפִץ.		
☹️		[שבת קנא/ב] אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה. כי בימי המשיח לא יהיה באדם "חפץ" אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ.			
🔥			עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵׁךְ הַשָּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהִירָח וְהַכּוֹכָבִים וְיָשׁוּבוּ הָעֵבִים אַחַר הַגָּשָׁם.		
🔥			בְּיוֹם שִׁיזְעוּ שְׁמַרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַנְתּוּ אֲנָשֵׁי הַחֵיל וּבָטְלוּ הַטְּחָנוֹת כִּי מַעֲטוֹ וְחֻשְׁכוֹ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת.		
🔥			וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בְּשׁוֹק בְּשִׁפְלֵי קוֹל הַטְּחָנָה וַיִּקְוִים לְקוֹל הַצִּפּוֹר וַיִּשְׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר.		
			גַּם מִגְבֵּה יִרְאוּ וְחַתְחֹתַיִם בְּדַרְךְ וַיִּנְאֹץ הַשָּׁקֵד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲנֹב וְתַפְר הָאֲבִיוֹנָה כִּי הִלַּךְ הָאָדָם אֶל בַּיִת עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְּשׁוֹק הַסּוֹפְדִים.		
			עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּק חֲבֵל הַפָּסֶף וְתִרְצַן גְּלַת הַזֶּהָב וְתִשְׁבֵּר כַּד עַל הַמְּבֹועַ וְנִרְצַן הַגְּלִגְלֵל אֶל הַבּוֹר.		
🔥	[גכ]	[בר' ג יט] "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".	וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרַיִם עַל הָאָרֶץ פְּשֵׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה.		
☹️		[תה' צד יא] "ה' יִדְעֵה מַחֲשׁבוֹת אָדָם כִּי הֵמָּה הַבֵּל".	הַבֵּל הַבְּלָיִם אָמַר הַקּוֹהֶלֶת הַכֵּל הַבֵּל.		
🔥			וַיִּתֵּר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעָם וַאֲזוּ וַחֲקַר תַּלְמוֹן מְשָׁלִים הִרְבֵּה.		
🔥			בְּקֹשׁ קֹהֶלֶת לְמַצָּא דְבָרֵי חֲפִץ וּכְתוּב יִשָּׁר דְבָרֵי אֲמֵת.		
		[זח] "טוב לשמע גערת חכם". [מש' א ו] "להבין משל ומליצה דברי חכמים ויודתם". [מש' יב יח] "ולשון חכמים מרפא". [מש' ככ ז] "הט אוזןך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתו". [רבה במ'] ואין אסופות אלא סנהדרין שנה' [במ' יא טז] "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". [יה' לו כד] "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו ועשו אותם". [תה' פב] "רועה ישראל האזינה". [דב' ו ד] "... ה' אחד". [יש' מ יא] "הנה אדני ה'... יבוא... כרעה עדרו ירעה...". [תה' קג] "דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעייתו". [במ' יא יב] "ויאמר משה אל ה'... האנכי הריתי את כל העם הזה? אם אנכי ילקתיהו? כי תאמר אלי שאהו בחיך כאשר ישא האמן את היגק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו".	דְבָרֵי חֲכָמִים בְּדַרְבָּנוֹת וּכְמִשְׁמְרוֹת נוֹטוּעִים בְּתַנּוּ מִרְעָה אֶחָד.		
↓		[מש' כב כ] "הלא כתבתי לך שלישים במצעות ודעת". [רש"י] תנ"ך. [יר' לב ב] "כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל	וַיִּתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי		

			הַזְהַר עֲשׂוֹת סִפְרִים הַרְבֵּה אֵין קִיץ וְלִהְגֵּי הַרְבֵּה יִגְעַת קָשָׁר.		
		ספר". [במדבר רבה] אמר הקב"ה כ"ד ספרים כתבתי לך, הזהר ואל תוסף עליהם... כל מי שקורא פסוק שאינו מכ"ד ספרים כאלו קורא בספרים החיצונים. [תהי' יב ז] "אמרות ה' אמרות טהרות, כסף צרוף בעליל לארץ, מִזְקַק שִׁבְעֵתִים". [גיטין ס/ב רש"י] שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא מפני שהתורה משתכחת.			
	↑	[דב' יב] "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך? כי אם ליראה את ה' אלהיך...". [ברכות ז/ב] אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה. [מש' א ז] "יראת ה' ראשית דעת...". [מש' יג יג] "וירא מצוה הוא ישלם". [תהי' קיא י] "ראשית חכמה יראת ה'...". [אבות ג ט] כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקימת, וכל שהחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקימת, וכל שהחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקימת. [מלאכי ג כב-כג] "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בהרוב על כל ישראל חקים ומשפטים. הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".	סוף דְבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים יִרָא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם.	יב	יג
	⌂		כִּי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יִבֵּא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם אִם טוֹב וְאִם רָע.	יב	יד